

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

<i>Előfizetési díj:</i>	A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjajkért kapják.	A lap szellemi részét illető cikkek a szer- kesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénz- tárnoki —, az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak küldendők.
Egész évre ... .. 4 frt.	—	
Félévre .. .. . 2 -	Kéziratokat nem adunk vissza.	
Negyedévre ... .. 1 -		

A fogadalom fogalma.

Első fejezet.

A fogadalom meghatározása aquinói szent Tamás szerint.
(Folytatás.)

Megdönhetetlen tény, s nem is vonja egy moralista sem többé kétségbe,¹⁾ hogy csu pán csak a szándék semmi kötelező erővel nem bír. „Mikor fogadást teszesz a te Urad Istenednek, ne késsél megadni . . . ha nem akarsz fogadást tenni, bűn nélkül leszesz.”²⁾ „Ha mit fogadtál az Istennek, ne késsél megadni; mert nem tetszik neki a hűtelen és bolond ígérlet. Sokkal jobb fogadást nem tenni, mintsem fogadás után az ígérletet nem teljesíteni.”³⁾ A szt. írás itt a szavakat „fogadást tenni“ és „ígérni“ synonym jelentményben használja, de soha sem nevezi a fogadalmat szándéknak.

A két ténynek, szándék és fogadalomnak elemzése megmutatja, hogy ezek egymástól lényegesen különböznek. Aki fölteszi magában, hogy többé nem vétkezik, az ezzel kinyilvánítja, hogy neki most akarata a bűnt minden áron kerülni, aki pedig fölfogadja azt, hogy halálos bűnt többé nem követ el, az nem csupán az ő ez időszerinti jóakarataról biztosít, hanem ennek megvalósításáról is.⁴⁾ Minthogy tehát e két tény tárgyai különböznek, ennél fogva a tények magok is különbözök. Ha szándéka mellett nem áll az ember, azért még nem lesz hazuggá, sem pedig bűnössé, mert az akarat, valamit tenni, változó; ellenben, ha valaki megszegte fogadalmát, akkor nem teljesítette azt, amit biztosan kilitásba helyezett, mi által megelőző tényére azon oldalról, a mely oldalról a batározott teljesítést biztosan megígérte, a hazugság bélyege sötödik. Egy más megfontolás után szintén ezen következményhez jutunk. A fogadalom által a fogadalmat tevő kötelezettséget vállal magára, egy pusztá szándék által pedig senki sem akarja magát kötelezni és

mégis csak ezen akarat lehetne az új kötelezettségnek forrása. Semmi sem közönségesebb a lelki életben, mint az, hogy minden elmélkedésnél, minden predikációnál, minden lelkiismeretvizsgálásnál jó szándékokat tesz föl az ember, melyek kétségkívül alkalmasok arra, hogy az akaratot a bűntől visszatartsák, és az erényben megerősítsék. Senkinek sem célja azonban az, hogy az ily szándékok által magát valamire bűn súlya alatt kötelezze; ha ily módon Istennel szemben köti le magát, akkor sokkal nagyobb elővigyázattal fog hozzá és csak miután tapasztalt férfiak tanácsát kikérte, tesz fogadalmat le.

Szándék és fogadalom tehát lényegesen különböznek egymástól. Éppen ezért pontosan meg kell gondolni, vajjon valaki csak szándékot tesz-e föl, vagy pedig fogadalom által akarja magát kötelezni. Ez a kifejezés „én ígérem“ nem mindig bizonyít a fogadalom megléte mellett, mivel ép oly jól fejezhet az ki egy erős szándékot is. A gyóntató atya dolga lesz ennél fogva megvizsgálni, vajjon a gyónó bűn terhe alatt akart-e kötelezettséget venni magára vagy nem. Ha a vizsgálás eredménye kétséges marad, akkor a gyóntót a fogadalom teljesítésére kötelezni nem szabad; sőt inkább, mindaddig szabad marad (a gyónó), amíg be nincs bizonyítva, hogy ő a fogadalom által új törvény alá vette magát.⁵⁾

A fogadalom módjára nem kötelez a szándék; egyáltalán bűnt még csak bocsánatosat sem követ-e el azonban az, ki szándékától eláll? Lessius azt, a ki szándékához hűtlen lesz, az állhatatlanság bűnével vádolja, ha mindjárt ugyanő azt is hozzátéveszt, hogy az embert semmi bűn sem terheli, ha valamely okból szándékát megváltoztatja.⁶⁾ Ha ezen állításában azt mondja ki, hogy a szándék valamely, ha még oly könnyű kötelezettséget bűn súlya alatt ró enánk, akkor azt hisszük, hogy Lessiusnak ellenmondásba kell jönnie önmagával.⁷⁾ Egy bűn súlya alatti kötelezettség csak az illető egyén

1) S. Thom. 2. 2. q. 88, a. 1. Suarez lib. 1, cap. 2.; Lessius lib. 2, cap. 40, dub. 4.; Sanchez in Decal. lib. 1, cap. 1, n. 20.; S. Alphons. lib. 3, n. 198, Sotus de just. et iure lib. 7, q. 1, a. 2.; Laymann lib. 4, tract. 4 cap. 1. num 1. Lehmkühl I. n. 428 s. köv. Baller. — Palm. II. p. 453; Wirthmüller id. hely 538 old.

2) Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere . . . si nolueris polliceri absque peccato eris. 5. Mos. 21, 22.

3) Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere displicet enim ei infidelis et stulta promissio . . . multoque melius est non vovere, quam post votum promissa non reddere. Eccles. 5, 3. 4.

4) S. Thom. 2. 2. qu. 88, a. 7, ad 1. Sanchez id. helyen. 21, V. 6. Sanchez in Decal lib. 3. cap. 4. n. 2.

5) Lehmkühl I. n. 429.

6) Lessius u. o. dub. 4, n. 22, és 24: Respondes esse aliquam inconstantiam, si absque ulla causa, sola animi levitate propositum mutas: sed haec inconstantia non est nisi venialis. Si autem aliqua ratione nitaris, ut quia sentis incommoda etc. non est proprie inconstantia nec ullum peccatum: nemo enim tenetur persistere in bono quantumvis illud magnum sit, ex solo proposito; sed ut tenetur, debet aliunde ad illud esse adstrictus v. g. praecepto, promissione, contractu. u. o. n. 22. —

7) S. Alphons. u. o. n. 199.; Sanchez u. o. n. 21. Salmant. de Voto cap. 1. n. 17.

akaratából volna leszármaztatható. Aki pedig szándékot tesz föl magában, annak nincs célja, hogy magát bűn terhe alatt kötelezze valamire és épen ezért ily nemű kötelezettség nem létezik. Ha a kötelesség fogalmát a szándék lényegileg magában foglalóá, akkor kiki vigyázóbb volna a szándék föltevésénél s joggal nem tenné ki magát oly könnyen a veszélynek, hogy Istent, ha mindjárt bocsánatos bűnnel is megsértse.

Miféle bűn is lehetne a szándéktól való eltérés? Talán Isten tisztelete ellen való bűn? De hisz akkor a szándék folyton a vallás erényének ténye volna, a mit pedig egy theologus sem állít. Avagy talán a parancsok és erények elleni bűn a szóban forgó szándék tárgyai? Senkit, aki csak föltette magában, hogy vasárnap szent misét ballgat, ha ezt elhanyagolja, nem fogunk az isteni tisztelet elleni kettős bűnről vádolni épen azért, mert az illető többre nem akarta magát kötelezni, mint a mire, amúgy is kötelezve volt. Nem kell-e azonban Lessius¹⁾ az állhatatlanság bűnét fogadni el? Az állhatatlanság az okosság testvére.²⁾ Már pedig minden bűn a keresztény okosság elleni tény. Azonban valamint Visszás dolog volna minden bűnben kettős bűnösséget az áthágott törvény ellenit és a keresztény okosságba átközöt venni föl, ép úgy hamis volna az is, ha valaki a szándéktól való eltérésben az állhatatlanság bűnét akarná föltalálni. Ha a szándék valami megparancsoltra vonatkozik, akkor az attól való eltérés a megszegett parancs elleni bűn; ha pedig fölteszed magadban, hogy valamit tesz, amire különben nem vagy kötelezve és ezen szándékdóttól elállasz, akkor csupán csak azért, hogy eltértél szándékdóttól, semmi bűn súlya nem terhel. Igenis ilyenkor gyakran követ el az ember valami kisebb bűnt, ha például hanyagság- vagy restségből nem teljesíti azt, amit föltett magában; ez azonban a hanyagság és restség bűne, melynek a föltett szándék csak alkalmul (occasio) szolgált, de nem okául (causa), mint a szándék megsértése (violatio probositi³⁾).

A szándék tehát nem fogadalom s nem is ró reánk semmi kötelezettséget; az akarati elhatározás, mint a fogadalom előfeltétele mégis megkívánatik. Ahhoz ugyanis, hogy valaki oly kötelezettséget vállalhasson magára, mely megköti az akaratot, hozzá kell járulni az akaratnak, melynél fogva ilyes ténny végző Szent Tamás ezen, a megköti ígéretet megelőző akarati ténny nevezi akarati elhatározásnak (propositum voluntatis). Ugyazaz háromféle tárgya vonatkozhatik, úgy mint magára az ígéret tényére (voluntas promittendi), a magára vállalandó kötelezettségre (voluntas se obligandi) és végre a fogadalom teljesítésére (voluntas implendi votum⁴⁾). Azt kell most kutassuk, vajjon és ki kell-e és mennyire terjednie az akarati elhatározásnak (propositum voluntatis), hogy a fogadalom érvényes legyen.

1) u. o. n. 23 s. köv.

2) Inconstantia quantum ad sui consumptionem pertinet ad defectum rationis. Sicut autem omnis rectitudo rationis practicae pertinet aliquo modo ad prudentiam, ita omnis defectus ejus pertinet ad imprudentiam. Et ideo inconstantia secundum sui consumptionem ad imprudentiam pertinet. S. Thom. 2. 2. q. 53. a. 5.

3) Cap. 4. Qui bona caus. 17. q. 1. hol nyilvánvalólag nem szándékról van szó, hanem fogadalomról, miért is Lessiusnak nem kellett volna ezen szöveget az állhatatlanság bocsánatos vétkeivel magyaráznia. u. o. n. 74. Suarez lib. I. cap. 2. Sanchez in Decal. lib. 4. cap. 1. n. 21. Ballerini — Palm. II. p. 453.

4) Suarez u. o. cap. 3. n. 1.

a) A fogadalom, mint majd látni fogjuk, lényege szerint ígéret. A ki tehát fogadalmat tenne le a nélkül, hogy ígérni akarna, voluntas promittendi nélkül, az ígérni valamit, a nélkül, hogy akarna ígérni. Ily tény tehát ellentmondást tartalmazna s így észszerűtlen volna. Ennélfogva szükségképe meg kell lenni az akaratnak, hogy ígérhessen valaki, különben az ígéret a lehetetlenség bírodalmához tartozó dolog.¹⁾ Nem tesz tehát semminemű fogadalmat az, a ki tréfából, vagy jámbor kívánságból, vagy oly szándékból is, hogy hazugság által csaljon, oly szavakat ejt ki, melyeknek fogadalom az értelme.

b) Nem oly egyszerű a kérdés, vajjon a fogadalmat tevőnek akaratának is kell-e lennie arra nézve, hogy magát kötelezze. Míg a theologusok valamennyien fogadalmat lehetetlennek tartanak anélkül, hogy valaki akarna ígérni, a voluntas promittendi nélkül, addig eltérő nézetben vannak arra nézve, vajjon a voluntas se obligandi meg kell-e legyen vagyis kell-e hogy a fogadalmattevő magát akarja is kötelezni. Ugy vélekedik Sotus, hogy a ki fogadalmat tesz, a nélkül, hogy akarná magát kötelezni, ennek dacára is valóságos fogadalmat tesz és tartozik ezt teljesíteni.²⁾ Némelyek Cajetannak³⁾ is ezen véleményét tulajdonítják, azt hisszük azonban, hogy a tudós dominikánus szavait másképen kell értelmezni. A főök, melyet ezen nézet mellett föl lehet hozni s melyre a többi mind visszavezethető, a következő: minden ígéret szül kötelezettséget; ez utóbbi tehát a fogadalomnak szülséges következménye. Azért a ki fogadalmat tesz, nem lehet, hogy ne akarja magát kötelezni, és ha ezt nem is akarja egyenesen (directe), mégis akarta bennejáról (implicite) vagy okában (in causa) t. i. épen az által, hogy fogadalmat tesz le.⁴⁾ Így az oly fogadalom is érvényes fogadalom és a fogadalmat tevő is erkölcsileg tartozik ígéretét beváltani, a melyet ő a nélkül tett le, hogy akarta volna magát kötelezni.

Világosság kedvéért egynehány esetet, melyek itt tekintetbe jöhetnek, pontosan el kell egymástól különíteni.

Annak az akaratnak, hogy ne kötelezze valaki magát, kettős oka lehet, a tudatlanság ugyanis vagy a gonoszság. Lehet a fogadalmat tevő az ígéret lényegére nézve tévelyben és azon erős hiszemben, hogy ő tehet le fogadalmat a nélkül, hogy az által magát kötelezze, vagy legalább is a fogadalom kötelező erejét ne ismerje. Ha most ezen tévelyben vagy tudatlanságban tesz fogadalmat, akkor ezen ténye nem fogadalom.⁵⁾ Csak a kötelező ígéret fogadalom; a ki ennélfogva ígér ugyan, de tudatlanság vagy tévely következtében nem lehet akaratja, hogy magát kötelezze, nem valószínű meg a fogadalomban lényeges ténny, következtésképen egyáltalán semmi fogadalommal sem tesz. E mellett közömbös dolog vajjon a tévely legyőzhető vagy legyőzhetetlen, mert nem a cselekedetnek megengedettsége vagy meg nem engedettsége főleg itt kérdésben, hanem az érvényesség.

1) Suarez u. o. n. 2. S. Alphons. lib. 3. n. 201. Salmant. tr. 17. cap. 1. n. 9. Sporer theol. mor. tom. 1. tract. 3. c. 2. n. 4; Sanchez u. o. n. 24. V. ö. Sanchez de matrim. lib. 1. disp. 9. n. 1 s. köv.

2) Sotus de justitia et jure lib. 7. 9. 1. a. 2. Lásd ezen nézet többi védőit Suareznál u. o. n. 5.

3) 2. 2. q. 88. a. 1 és q. 89. a. 7.

4) V. ö. Suarez u. o. n. 5.

5) Suarez u. o.: Sanchez in Decal. lib. 4. c. 1. n. 27, Laymann lib. 4. tr. 4. c. 1. n. 2; Sporer u. o. n. 5.

Itt a tudatlanságnak ép oly befolyást tulajdonítanak, mint a tévelynek. Ez minden nézet szerint helyes akkor, ha valaki tudatlanságában akaratának határozottan ily kifejezést ad: én nem akarom magam kötelezni. Hanem az ígéret akkor is semmissnek látszik, ha a fogadalmat tevő nem ugyan kifejezetten nem akarja magát kötelezni, de még csak erőileg (virtualiter) sem akar magára kötelezettséget vállalni éppen abból kifolyólag, mert ő a kötelezettséget nem ismeri, s a fogadalmat ezen lényeges tulajdonságáról nem is hallott soha semmit.¹⁾

A magát kötelező akaratnak nem kell azonban mindig külsőleg is határozottan kifejezésre jutni: ha ismered a fogadalmat kötelező erejét, akkor fogadalmat tesz le még ha ama pillanatban nem is gondolsz arra. Ebből következik az is, hogy az érvényesen tesz fogadalmat, aki tudásán kívül a fogadalmat, úgy anint az magában van, akaratí tényének tárgyává teszi, vagy oly módon akarja az isteni tisztelet e tényét végezni, mint más emberek cselekedzenek, mert abban beüffoglatatnak a magát kötelező akarat és ezért az ily tény valóságos fogadalmat volna.²⁾

Ha a magát kötelezni nem akarás a fogadalmat lényege körül forgó tévelyből származik, akkor a fogadalmat mindeuiki nézete szerint érvénytelen.³⁾

Jövünk a második esetre. Péter tudja, hogy a fogadalmat letévésével kötelezettség van összekötve; dacára ennek a következő ténynek ad kifejezést: „én megígérem, hogy szombaton böjtölök, de nem kötelezem magam arra.“ Vegyük ezen tényt egy kissé jobban fontolóra. Az ígérés a kötelezettség fogalmát lényegileg magában foglalja: aki tehát komolyan és őszintén ígér valamit, az tényleg kötelezettséget vállal magára. Ez szerint a két akaratí tény: *én ígérem, de magam nem kötelezem* ellenmondásban szenved és az akarat azokat, mint föltétlen tényeket nem végezheti. Aki föltétlen nélkül ígér, kötelezi is magát, és aki magát nem kötelezi, föltétlenül nem is tesz ígéretet. Miadkét dolog ép oly kevés lehet két föltétlen akaratí ténynek tárgya, mint a mily kevésbé egyezhetik bele föltétlenül az értelem két ellenmondó

állításba. Aki fűzet és szalmát rak össze, az akarja, hogy ez utóbbi égjen; az lehetetlen, hogy valaki tüzes üszköt szalmakazalba dobjon és eközben komolyan és föltétlenül azt akarja, hogy a szalmakazal ne égjen. Ep oly kevésbé ígérhet meg az akarat valamit két föltétlen tényben és akaratí magát nem kötelezni. Mondom: két föltétlen tényben mert az egészen jól elgondolható, hogy valaki fogadalmat tegyen, melynek lényegét ismeri és egyszersmind bizonyos *óhajának (velleitas)* adjon kifejezést, hogy kötelezettség ne terhelné. Ezen esetben semmi ellenmondás sincs a két akaratí tényben, és az ilyen fogadalmat érvényes lenne. A ki pedig föltétlenül akar fogadalmat tenni s föltétlenül is akarja, hogy kötelesség reá ne nehezdedjk, az játszik a szavakkal és egyáltalán semmi akaratí ténye nincs. Péter tehát fogadalmat nem tett és fogadalmat kötelekében nincs.⁴⁾ Ezen bizonyítás megdönti az ellenfelek összes érveléseit. Ők úgy vélekednek, hogy az ígéret köt, s azért köve is marad mindenki, ki olyat tett. Mindenesetre: hanem az ellenbizonyíték alól kiáltottuk az alapot, mert bebizonyítottuk, hogy Péter egyáltalán semmi ígéretet nem tett, s emnélfogva nem is kötheti őt semmi olyas.⁴⁾ (Folyt. köv.)

Erdősiék.*)

(Elbeszélés.)

Nyári estszürkület borult a tájra, a fák levelei alig libbentek a szellő érintésére, a nyugati égen uszó fehér felhők peremét megaranyozta a lenyugvó nap búcsuzó sugara. De nem ezen merengett íróasztalára könyökölve Erdősi Sándor; lelkét lekötötte, s egyszersmind égbé emelte a szobában lefolyt jelenet. Három éves fia fekvéshez készen térdelt kis, rácsos ágyában, aranyfürtökkel körített arcát, sötét szeméit égre emelte, s diadalmas hangon mondta esti imáját. Az anyja a kisebbik gyermek bölcsőjére hajolt s gyönyörrel hallgatta, mint göcicsél bátyja után ez, utánozva a hang emelkedését, leszállását. Ugy elmerültek mindnyájan, hogy a küszöbön álló vendéget, Kiss Alfrédet, Erdősi egyik jó barátját senki sem vette észre. Pillanatra őt is lebüvölte a jelenet, de aztán nevetve lépett a szobába.

— Ez derék! — szólt — gyermekeiteket imádkozni tanítjátok, mielőtt az imát értenék, sőt imádkozni tanítjátok, mielőtt beszélni tudnának.

3) Ut constat ex ea, *Humanae aures* 22, q. 5, illud votum fictum non inducit voti obligationem. Sicut etiam matrimonium externum sine interiori consensu nullum est nullaque matrimonii obligationem per se inducit cap. *Tua nos* de Sponsal et in universum moralis efficacia cuiuscunque actus humani ex intentione pendet ut patet etiam in Sacramentis et in omnibus similibus. Suarez lib. 1, cap. n. 13.

4) S. Thom. in 4. dist. 38. q. 1. a. 1. Suarez u. o. n. 11 s. köv. Sanchez in Decal. lib. 4. cap. 1. n. 27. Lessius lib. 2. cap. 40. n. 6. S. Alphons. lib. 3. n. 201. Laymann lib. 4. tr. 4. cap. 1. n. 1. Salmant u. o. n. 25. Sporer tom. 1. tr. 3. cap. 3. n. 6. Baller — Palm. II. p. 454. V. ö. Suarez de matrim. lib. 1. disp. 9. n. 4. s. köv.

*) 50 korona pályadíjat nyert, a Kolos-Doboka esperes kertületi rom. kath. tantestület közgyűlésén.

1) S. Alphons. l. 3. n. 201; Laymann u. o. n. 1; Baller. — Palm. II. p. 455.

2) Suarez u. o. cap. 3. n. 9.; Sanchez u. o. n. 25. Az bizonyos, hogy a fogadalmat nem kötelez mikor a fogadalmat tevőnek valódi ígérő szándéka volt s kifejezetten nem is zárta ki a magát kötelező szándékot, de nem volt sem kifejezett, sem bennejlő kötelező szándéka. A mi meg is történhetik, mert a fogadalmat tevő úgy vélekedett hogy a fogadalmat nem kötelezi vagy nem is tudta ezt, mivel erről soha sem gondolkozott, s nem is hallott erről. Oka ennek az, hogy valóban a fogadalmat azon szavai által nem volt szándéka magára valamelyes kötelezettséget vállalni, hanem csak azt akarta kifejezni anint azon szavak jelentenek, azt hívén, hogy azok nem köteleznek vagy nem ismerve a kötelezettséget. Amit érteni kell, ha csak az ígéret természetét ismerve azon szándékmal akar ígérni, melylyel mások ígérnek. Mert akkor erőileg és bennejlőleg akarja magát kötelezni. Sanchez u. o. n. 26. Utóbbi még pontosabban magyarázza Baller. — Palm. II. p. 455. Ez úgy látszik, hogy általánosan nem igaz. Mert igaz akkor lesz, ha valaki úgy van lelkében hangolva, hogy végül bármit tesznek mások, maga is szándékszik tenni és terhet vállalni föl, melyet mások föl vállalnak. Mert így a jövő kötelezettség elvállalásának legalább általános szándékával bír. De ha még nem is álmódzik azon teherről, melyet mások elvállalnak, s mit ha előrelátna, nem vállalna el, én nem hiszem, hogy kötelezettség terhelje.

3) V. ö. Suarez lib. 1, cap. 3; Sanchez u. o. és de matrim. lib. 1, disp. 9, n. 2, Lessius c. 40, n. 6. S. Alphons. lib. 3, n. 201, Salmant de Voto cap. 1, n. 23, Tambur, explic. Dec. lib. 3, cap. 12. §. 1. Croix lib. 3, p. I, Baller. Palm. II. p. 454.

— Ugy hiszem inkább igen korán tanuljanak imádkozni, mint soha, szolt az ifjú anya a meglepetéstől elpirulva. — Majd üdvözölte vendégét, s férjével egy más szobába vezette hova csakhamar gyermekei elhelyezése után maga is visszavonult.

— Nem volnék gavalér, — kezdte ismét a vendég, — ha tagadnám az előbbi jelenet festői voltát, hanem azért teljesen hiábavalóságnak tartom, sőt bizonyos fokig balgaságnak; vagy szabad-e a még csak gagyogó gyermeknek a szorzó táblát tanítanunk, vele a föld forgásának törvényeiről beszélgetnünk. Örültség volna úgy-e? pedig ezek a vallás eszméivel szemben semmik, s ti azt akarjátok, hogy három sötét egy éves gyermeketek értse.

— No lásd, — felelt Erdőssi — én erre még nem is gondoltam, pedig sok dologgal foglalkozom, mi gyermekeimmet illeti, mert kis fiam születésekor már valósággal úgy éreztem magam, mint a vándor, ki előtt egyszerre egy új vidék terül el, tele szépséggel, bájjal, de ismeretlen az, s keresni kell a rajta az célhoz vezető utat, hogy önmagát, s övéit biztos kalauzolja.

Magát a vallásos nevelést azonban még nem tanulmányoztam. Szólj tehát, hiszen kis lányod már öt éves, törek-szel-e és miként vallásossá tenni? —

— Azt a kort, melyben a gyermek gondolkodni, illetve tanulni kezd, általában a hatodik életévre teszik. Ezt is igen korainak tartom, de engedve az általános szokásnak, megkísértem majd akkor némi fogalmat nyújtani a vallásról, mert Rousseauval tartok: legyen gyermekem gondolataiban független, s kövesse saját meggyőződéseit. Nem gondoljátok, hogy ebben igazam van? —

A gondolataiban elmerült fiatal anya szólalt meg: „Magam is azt mondhatom, amit férjem, hogy valósággal erről nem gondolkoztam akkor, midőn tanítottam gyermekemet, miként fonja kis karját nyakam köré, s mint fejezze ki szíve szeretetét. Mulasztással azonban nem vádolom magunkat; ha tiszta, jó az érzés, nem hiba azt megfontolás nélkül követni. A vallás első csirája hitem, meggyőződésem szerint nem az értelemben, nem az észben keresendő; hanem az érzésben, a szívben. A gyermek lelke, előbb érez, mint „physicum“ s a benyomások után kezd gondolkodni. Ha a vallással értelmének kifejlődését várnám, úgy tetszenék, hogy elzárnám a világosságtól, hogy ne lássa, ne ismerje, ne gyönyörködjék benne mindaddig, míg a világosság elvont fogalmával tisztában nincs. Bocsásson meg, barátom, de sajnálom gyermekét, hogy imáiban átszelleműve érezni nem tud, és sajnálom önt, mert nem volt alkalma imádkozó gyermeke mellett érezni igazán, hogy „ilyeneké a mennyeknek országa.“ —

— Igen szép, amit mond, s szépen mondja el, azt el kell ismernem, hanem mint minden asszony, szívén keresztül vitafokzik. De megkísérlette-e megmagyarázni, hogy hol van az, ki az, a kihez ő imádkozik, adott e tárgyat az ő hitének? —

— A kérdés maga ellenmondásból áll, vette most fel a szót Erdősi, mert ugyan miként legyen tárgya a hitnek? A mi csupa szellem, azt tárgynak nem nevezhetjük.

— Annak fejtegetését, hogy mennyiben van e kifejezésben logika, kitérésnek tartom, — felelt a nő.

Magyarzatokba bocsátkozni egy három éves gyermek-

kel szemben balgaság; azt mondom magam is, de igen, gyakorta szoltam így fiamhoz alkalmilag: ha egymagadban vagy is, csak jót tegy, mert a jó Isten ott az égben lát téged. Mikor férjem távol volt, hivatam: jer kis fiam, imádkozunk apáért, hogy a jó Isten ott a magasban örökjék fölötte, vezérelje őt haza; és ő ártatlan gyermeki lelkével inkább látszott föltalálni, látni a csillagok fölött azt, kihez imáját küldte, mint én, s úgy éreztem ilyenkor, hogy imádkozni tulajdonképpen én tanulok gyermekemtől, s nem ő tőlem.

A férj elragadtatással szoritotta meg neje kezét, s szolt: „Ígazad van, paizs a hit a rossz ellen már a gyermekkorban, Tamás elhagyatottságunkban, drága kincs éltünk minden pillanatában.“ —

— Ki tagadná szavatok igaz voltát, mondá Alfréd, de felfogásához értelem kell, s ha erkölcsi nevelést adok gyermekemnek, megvédi a tévelygéstől addig, míg felfogása elég erős lesz a hit titkait megérteni, magáéva tenni.

— Erkölcsi nevelést akarsz előbb adni gyermekednek ajabban sokszor hallom, hogy elválasztják egymástól a vallásos és erkölcsös nevelést, illetőleg el akarnak választani, ha elválasztható volna, de ezt én éppen olyan képtelenségnek artom, mintha valaki a szivárvány színei között akarna éles határt vonni.“ —

Elismerem — viszonozta a vendég — hogy szavaitokban sok a meggyőző, de még nélkülözi a tapasztalati alapot haladjuk tehát megkezdett útainkon, s tán sikerül majd a kitzűzött jó célnál találkozunk.

II.

Két fiatal hivatalnok haladt sétálva egymás mellett, egyik közülök gyakran pillantott órájára, mint a ki egy meghatározott idő elérkezését türelmetlenül várja.

— Tudod — szolt társához — a Kiss Alfrédék társasága igen kellemes, mondhatom körükben nagyon jól érzem magam. Neje — hogy is fejezzem ki magam? — tudod olyan igazi szalonhölgy, nem nyugtözi őt le a családi élet, mint igen sok nőt, kiknek minden második szavuk: „a férjem, a gyermekeim.“ —

Sőt az Alfrédék gyermekeit nem is ismerem, mert lakásuk berendezése igen praktikus, a gyermekszoba egészen külön, távol van.

Éppen ezért elfogadó termük nyugalmas, s milyen berendezés! Az a nehez függönyök okozta félhomály, a lépés zaját fölfogó puha szőnyegek, s ezekhez a nap minden idejének megfelelően öttözött, pongyolában és díszben egyaránt kifogástalan, elegáns hölgy. — Nekem soha se jut eszembe náluk, hogy egy egyszerű hivatalnok házában vagyok, mint p. Erdősiéknél.“ —

— Izlésünk itt is, mint igen sok mindenben elüt egymástól, — szolt társa — s mig te elragadtatással dicsérted Kiss Alfrédék háztartását, sok megdicsért dolgot magamban elítéltem, s mint te, én is önkénytelenül Erdősiékre gondoltam, csak hogy más szempontból. A nagy úri félhomályos szalon az ő verőfényes nappali szobájukat juttatta eszembe fényűzés nélkül, de bizonyos kedves, nemes egyszerűséggel rendezve, mit élénkit a szomszéd szobából áthangzó kedves derült gyermekzaj. Igaz, hogy Erdősiné sokszor emlegeti vagy ha jelen van, szól férjéhez, de annyi bensőséggel s annyi egyetértéssel, hogy fél boldogság azt csak hallani ia-

Gyermekeiről sokat beszél, de mondhatom neked, hogy az sobasem unalmas, hanem vagy tanulságos, mert a jó anya átgondolt nevelési érzéke szól belőle; vagy mulattató, mert mindmegannyi kis adomát adja vissza azt a sajtáságos gyermek észjárását, mely oly különös színben lát mindent.

Veled ő ezekről keveset beszél, mert jó érzéke van, mely megsugja, hogy téged az nem érdekel, s egyáltalán nem tagadhatod, hogy ő sokoldalú, művelt asszony, ki a társalgásban épen úgy megállja helyét, mint bárki más. Az érdeklődő előtt azonban szivesen nyitja meg az ő kis világát, melynek ő vonzó középpontja, a magyar szép kifejezés értelmében ő igazán feleség, s jó családanya; örülök, hogy a mi Sándor barátunk így megtudta választani nejét, mert ő megérdemli a boldog családi életet.

Társalgásuk megszakadt, mert elértek a Kiss Alfrédék lakásához, hova mindketten hivatalosak voltak. Ott már nagy társaság volt együtt, midőn a két fiatal ember belépett. Az érkezőket a házi asszony, a barátság és leereszkedés művészi vegyülékével üdvözölte. Aztán szólt: „Már vacsorához ülhetnének, ha Erdősiné, e minta anya, — tette hozzá minden gúny nélkül, — oda tudná hagyni a gyermek-szobát, mert ő itt nálunk is előbb oda tesz látogatást, a helyett, hogy jelenlétével szereneséltetné társaságunkat. S tudja, mit csinál ott, mert nem elég neki két bonne felügyelete, a hinta-lovat, kis rengő-széket s nem tudom még mi drága, s a gyermekek előtt kedves apróságokat rak felre.“

— Igen, — szólt nejét védendő Erdősi, — mert e tárgyak ismeretlenek, szokatlanok gyermekeink előtt. Ebben mi az angolokkal tartunk, kik szerint a szobának csaknem felét, mint egy negyed méter magasá u madrac töti be, természetesen letakarva, ezen hen er buckáznak a gyermekek napestig.

— Csak hogy a takaró szőnyeg, — vette föl a szót egy hölgy a vendégek közül, — azon kívül, hogy napokintti porozása nagy munkát ad, egészségtelen a belőle fölszálló por, a szírszalak miatt.

— Igaz, hanem szőnyeg helyett szürke-vászou terítő alkalmazható. Kis székük, asztaluk van a mi gyermekeinknek is, de úgy elhelyezve egy sarokba, hogy futás közben bele nem ütközhetnek.

— A tulságos óvakodásnak barátja nem vagyok, — szólt egy férfi a vendégek közül, — úgy hiszem, hogy ez a gyermeket megfosztja önállóságától, élehetlenné teszi, míg egy-egy fájó tapasztalat megtanítja őt kerülni a bajt. Persze, a ti gyermekeitek soha még ujjakat sem égették meg..

— „Légy nyugodt — viszonzá Erdősi — tulzásba az óvakodással nem esünk, a agyertya-égetés örökké emlegetett paragrafusának mi is engedelmessédtünk. A kőbe botlást is felvettük rendszerünkbe, nyáron át fiam mezitláb nyargal, s úgy fog lányom is. Kis udvarunk virággyai közt ott a homokhalom, játszának, barnulnak, pirulnak, edződnek. A fejbetörés, agyrázkódás tapasztalataitól azonban teljes erőnkől óvjuk őket.

A vitaközzét Erdősinek megjelenése zavarta meg. Bocsa-
batot kért, hogy távol maradt, míg a gyermekeknek egy kis játék programot állapított meg. Majd asztalhoz ültek, hol élénk eszmecsere folyt e tárgyról.

(Folyt. köv.)

Heti krónika.

Gyfehévár, 1897. jan. 29.

Az utolsó két hét történetét nagyrészbzen a képviselőház sebsatiós eseményei foglalták el.

A költségvetés tárgyalása mindig a legtartalmasabb szokott lenni nálunk. Az idén azonban az ellenzéki pártok nem igen tudják ezt a tartalmat megadni a tárgyalásoknak s úgy látszik, hogy a nemzeti párti passivitást maguk a kormánypárt kiválóbb politikusai is kötelezőnek tartják magukra nézve. Hallgatnak a komoly elemek, de zakatolnak az új nagyságok, melyek most kerültek először a parlamentbe s valószínű, hogy sokan közülök utolszor is. Zakatolnak az úgynevezett *muszájszónokok*, mely tyussal Bánffy gazdagította a politikai szónoklat történetét.

Törpe nagyságok doboznak, fojtó szag terül el a tárgyalásokon, az ember alig várta, hogy ledarálják a kötelelenségzerü dictiózást és alkotmányos tárgyalást, s örvendtünk, mikor 19-én az általános tárgyalást befejezték.

Hanem a részletes tárgyalás során már kissé élénkebb színe lett a t. Háznak s gondoskodott az ország esze, a miniszter elnök, a kellő igazító szerről és sceuáról is. Az első követ beledobta a vitába Komlóssy F. pártion kivüli képviselő, ki az általános tárgyalás során 18-án tartotta állásával megegyeztethetőnek, hogy néppárt eleni heves támadásokkal és gyanusításokkal tegyen szert a kormánypárt helyeslésére, mikor nagy zaj közt kijelentette, hogy elítéli a néppárt eszközeit. A szomorú dicsőség megtermete gyümölesét, mert legújabb hírek szerint az esztergomi papság kimondotta, hogy avval bünteti az árulót, mire lezérdemesebb: minden érintkezést megszakít vele.

Nagy rémulést és zörgést okozott a húsos fazakak körül a Lepsényi felszólalása, mikor a kormány elnök s az uralkodó elemek választási stikliit, a sápot, a husosfazakak és zsandárt kezdte emlegetni. Igaz, hogy a házelnök segítségére ment a szorongatott többségnek és megvonta a szót a beszélőtől, de két nappal később mégis csak elmondta mindazt a mit akart, természetesen tagadolag, s a kormányt végtelen gúnyal dicsérve, mi ellen nem találtak már paragrafust. De igazi sensatiót mégis csak Bánffy tudott kelteni, az ő szemeten szedett levelével. Nem is csodálhatni, ha az egész ország felzudult a hallatlan cynismus, féktelen örvöngés és lesúlyedt köztisztesség érzet láttára, melylyel egy magánlevél ittkával visszaelő miniszterelnök silányságát a világnak bemutatta. Az történt, hogy Magyarország miniszterelnöke egy nem neki szóló levelet, melyet meg nem engedett módon kapott birtokába, a levél jogos tulajdonosa engedelmé nélkül s a kém tiltakozása ellenére, ki nem tartotta a tisztességgel megegyeztethetőnek, hogy lapjában azt közölje, az országházban közfelháborodás közt felolvasott, hogy azzal — hite szerint — a néppárttal összejátszó nemzeti pártot is a néppártot is megbélyegezze, erkölcsileg meggyalázza. De a *razas* felsült, a levéltulajdonosok: Blaskovich az író és Molnár, képviselők, a címzett: bünvádi feljelentést tettek ellene s bár az engedelmes szavazó anyag elvetette a Horánszky javaslatát: hogy a ház a miniszter nem correct-eljárása miatt rosszasását fejzeze ki, az egész világ előtt megbélyegezve áll ma Magyarország első embere, s ha a vihar nem söpörte el állá-

sáról, az csak azt mutatja, hogy mennyire súlyodtak nálunk aköz-
erkölesség, a tisztességérzet s hogy ilyen kormányt érdemlünk.

Igaz, hogy a delinquens a bíróságra hivatkozott, hogy áll elébe a bünyádi keresetnek, de féltő, hogy a képviselői immunitás látatlan köpenyeg alatt szépen kikerüli a büntetést

Mindezek mellett is a költségvetés tárgyalása foly elég serényen s úgy látszik hamarabb véget ér mintsem Bánffy szeretné s így könnyen megeshetik, hogy a lelkes honatyák munka nélkül maradnak s az országgyűlés tagjait időnapelőtt vacatióra kell küldeni.

Míg Bánffynak az országában elkövetett nem egészen correct eljárása miatt kellett vesszőfűtést tűrni, azalatt a levelek minisztere Wlassits sem kisebb kellemetlenségek Scillái közé került az erdélyi coadjutorság kérdésében. Már bukkásáról is beszéltek, mikor Bécsbe idézte a Felső, hol udomására adták, hogy a mostani idő nem alkalmas a nyakaskodásra, sem a Szentszékkal való huzavonára ilyen személyi kérdés miatt, s azért igyekeztek a dolgot békésen elintézni a nunciussal, kire úgy látszik a mi kormányunk ismét étvágyat kapott. Az intelmeknek meg is lett a kedvező hatása, s a békés elintézés ele már nem reménytelenül nézünk.

Az országban uralkodó lehangoltságnak és az egyenlő igazságszolgáltatáshoz való kevés reménynek megnyilatkozása volt az Apponyi grf. interpellatioja, s ezzel összefüggésben mondott beszéde, melylyel a Jászberény városi képviselőtestület megválasztása körül elkövetett törvény kijátszasokat karakterizálta, s mely beszéde során azon eredményre jutott, hogy annak a lelketlen rendszernek, mely ma itt nálunk uralkodik a következménye vagy „forradalom, vagy a népnek szolgálakúsága“, melyért azok a felelősök, kik e törvénytelenégeket elkövetik és pártolják. Azt tették meg u. i. Jászberényben, hogy kiszámított rafineriával minden állásra olyan 3 egyént jelöltek, kik közül kettő föltétlenül nem fogadta el a választást s így a 3-ikat választották meg látszólag, tulajdonképen pedig az ellenzék kijátszásával a kormánypartit nevezték ki.

A mi nálunk a divatos kormányzást jellemzi, az az a minai bányász zendülés elfojtásának módszere. Okot e zendülésre az adott, hogy a resicai és aínai bányatelepek tulajdonosa, az osztrák-magyar államvasutak igazgatósága a munkások részére új nyugdíjszabályzatot léptetett életbe, a mely szerint a munkások több nyugbért fizetnek, mint eddig s a mely a férfiak nyugdíj-képességét az eddigi 30 évi szolgálat helyét a 40 év szolgálatához köti. A munkások elfogadták, sőt maguk proponálták a két százalék ráfizetést, de a 40 év szolgálatról és különösen az asszonyok félnyugdíjáról tudni sem akartak. Küldöttség járt a kereskedelmi miniszterhez és a vállalat budapesti igazgatóihoz és kérte, hogy a fölemelt nyugbér mellett a régi állapotot állítsák vissza. A miniszter azonban az igazgatóságnak adott igazat és így a január elsején már életbelépett az új nyugbér-szabályzat.

A munkások ebbe bele nem nyugodtak, vasárnaponként népgyűléseket tartottak, s 20-án reggel beszüntették a munkát s csoportokba verődve fenyegették a hivatalosokat. A megrémült igazgatóság esendőröket bivatott, a mire a munkások feldühödve megrohanták s rövid idő alatt lerombolták az összes irodai helyiségeket. A harcban egy éles kö

a esendőrhadaugyot fején találta, a ki véresen bukott a földre. Erre a esendőrök a munkások közé löttek, iszonyu jajgatás és kiabálás támadt egyszerre s több halott fektűt a földön.

A forrongós még tart, a bányászok a régi szabályzat visszaállítását követelik, de még eddig megálapodásra nem juthattak.

E hó 17-én nagy esapás érte a magyar irodalmat, a mai költői nemzedék legelső lírikusa, Vajda János e napon fejezte be 70 éves életpályáját. S minő pályát s minő korban! Része volt a nemzeti nagy küzdelmeknek, s részese a szenvedéseknek, de ezek mellett az örökös tépelődésnek, sebző önkínzásnak, mely egész utolsó pillanatáig kísérte, soha megnyugvást nem engedett lelkének. Így elhulltak már legnagyobb részt azon lelkes bajnokaink, kik a nagy nemzeti átalakulás eszméinek fáklóját lobogtatták, mi már csak emlékből ismerjük a szép napokat. Ki tudja nem jobb-e most rájuk, hogy nem látják, minő gyümölcs termett azon a fán, melynek plántálása közben ők vérell áldoztak!

Krónikás.

IRODALOM.

Könyvismertetés.

A papnevelés története és elmélete. Irta: Mihályfi Akos dr., cisterci-rendű áldozópap stb. Első kötet. *A papnevelés története.* (Folyt.)

Mihályfi munkája első kötetének második részében a papnevelés történetét tárgyalja a trienti zsinattól napjainkig.

Midőn a hittagadás veszteljes lángjai egész Európában felecsaptak, gyűltek egybe az egyház nagyjai Trientben, hogy a pseudoreformáció okozta sebek felett tanácskozzanak. Ha nem is lett volna más eredménye a zsinatnak, mint a papnevelés szabályozás, ügyis örök hálaára kötelezte volna a katolicizmust. A zsinat a XXIII. ülésben kötelességévé teszi a püspököknek, hogy egyházmegyéjük terjedelme szerint szemináriumokat állítsanak, melyekben kora gyermekésgüktől fogva egyházi pályára neveltesse a növendékek. Eddig együtt neveltettek a világi pályára készülőkkel. Előírja a zsinat, hogy naponként misét hallgassanak és bayonkint gyónjanak. A zsinati anyag előtt mint ideál a Loyola sz. Ignác által Rómában alapított és virágzásnak örvendő Collegium Romanum lebegett. A zsinat a szemináriumok költségeinek fedezésére az összes javadalmak megadóztatását írja elő.

Bor. sz. Károly, Miláno szentéletű érseke volt az első, ki a zsinat határozatait megtestesítette. Hasonló intézetek alakultak Spanyol, Német és Franciaországban. Szerző részletesen ismereti a jezsuiták, a pápai szemináriumok, bor. sz. Károly, Olier (a párisi Saint-Sulpice alapítója) és Holzhauser kongregáció papnevelési elveit. Ezek közül a mai szemináriumi neveléshez legközelebb áll bor. sz. Károly rendszere. Ez volt ugyanis a minta a későbbben felállított szemináriumok számára.

Hazánkban a politikai és vallási villogások a káptalani, illetve az egyetemi iskolákat egészen feldúlták. A plebániák elárvultak, egész vidékeken is alig lehetett egy kath. papot találni. Első, ki a trienti zsinat határozatát nálunk keresztül vitte, Oláh Miklós esztergemi érsek volt, alapítván 1567-ben a nagyszombati szemináriumot. Ez időben XIII. Gergely pápa Szántó István, magyar jezsuita kérésére a Ró-

mában levő magyar zarándokházat, mely ekkor a pálosok vezetése alatt állott magyar kollegiummá alakította át, mely pár év múlva a német kollegiummal egyesített. Halbatatlan érdemeket szerzett a hazai papnevelés terén a nagyemlékű *Pázmány Péter*, a Bécsben 1623-ban alapított és róla nevezett Pázmány-intézettel. Hogy miért alapította Bécsben és nem Magyarországon, abban leli magyarázatát, hogy azt a török dúlásokkal szemben biztosítani akarta. Pázmány intézeti törvényeinek alapjául a jezsuita kollegiumok szabályzatát vette. A Pázmány intézetnek áldásos befolyása volt a magyar papnevelésre: legtöbb szeminiáriumnak ez volt a minta; az ország főpappainak nagy része három századon át ebben a szeminiáriumban nyerte nevelését. Az intézet több mint egy századon át a jezsuiták vezetése alatt állott, 1761-től világi (esztergommegyei) papok vezetik. 1630-ban Pázmány egy másik szeminiáriumot alapított Nagy-Szombatban, míg ugyanott öt évvel későbbben egyetemet. Ez volt alapja a mai budapesti egyetemnek.

Mi a magyarországi többi szeminiáriumokat illeti, Patachich Gábor 1733-ban Kalocsán, Telkessy István 1700-ban Egerben, *Stojka Zsigmond Antal báró 1750-ben Gyulafehérvárott*, Széchenyi György 1658–85-ig Győrött, Csáky Imre gróf 1762–1770-ig Nagy-Váradon, Erdődy Adám gróf 1764–1777-ig Nyitrán, Perényi Zsigmond gróf 1742-ben Pécsen, Volkra János gróf 1716-ban Veszprémben alapított szeminiáriumot. Az erdélyi gör. katolikusok számára 1738-ban III. Károly alapított Balázsfalván szeminiáriumot; míg a ruthének számára 1778-ban alapított Ungváron. A Mária-Terézia által alapított besztercebányai, rozsnyói, székesfejevári, szepesi és szombathelyi egyházmegyéek papnevelői későbbi eredetűek, a lugosi és nagyváradai g. k. egyházmegyéekéek még mai nap sines saját szeminiáriumok.

A trienti zsinat határozatainak megfelelő gyermekszeminiáriumok nem voltak hazánkban; de pótlótlak azokat a jezsuita gymnáziumok, melyek többnyire internátussal voltak összekötve, s melyeknek számot szerző 1666–1753-ig a „Századok“ után 37-re teszi. Fenállottak ezekben az úgynevezett *Mária-kongregációk*, melyek az ifjúság vallásos érületének ápolására nagy befolyással voltak s bennük a papi hivatást kifejlesztették. Ily kongregációk a következő helyeken voltak: Bazin, *Brassó*, Buda, Eperjes, Eger, Esztergom, Eszék, Ersekújvár, Gyöngyös, Győr, *Gyulafehérvár*, Homonna, *Kolozsvár*, Kassa, Kis-Tapolcsán, Kőszeg, Komárom, Lőcse, *Maros-Vásárhely*, Nagybánya, Nagyvárad, *Nagyszeben*, Pécs, Pétervárad, Pozsega, Pozsony, Pruska, Radvány, Rozsnyó, Sárospatak, Selmecbánya, Szokolca, Szathmár, *Székelvudvarhely*, Székesfejevár, Szendrő, Szent-Miklós, Sopron, Szepes, Sztinaya, Temesvár, Trencsén, Turó, Vág-Selye, Varasd, Zágráb, Zólyom, Zsolna. A szeminiáriumi tantolyam az időben rendszeren hét évig tartott; három évi filozófia és négy évi theologia. A theologiai tárgyai voltak: skolasztikus theologia, Casus consciencieae, Kontroverziák; Szentírás-magyarázat és a kánonok előadása. Azonban az uralkodó paphiány miatt sokan az úgynevezett kisebb kurzus vezégték, mely egy évi filozófiából és két évi theológiából állott.

A papnevelés egyházi ügy. Tehát az egyház joghatósága alá tartozik. A modern állameszmének feltalálása azonban mint minden egyházi intézményre, úgy a papképzésre is romboló hatással volt. A francia böselelők s ezek elveit ter-

jesztő szabadkőművesek nagy hódítást tesznek Európa minden országában; ezek a febronianizmus és janzenizmussal szülői a jözefinizmusnak. Az első világi beavatkozást a papnevelésre hazánkban az 1712–15-iki országgyűlés kísértette meg, midőn a szeminiáriumok feletti felügyeleti jogot a király és a főpapok között megosztja. Atheologiai tanításba ekkor még nem szözlottak bele. Mária Terézia azonban már 1752-ben állami intézeteknek nyilvánítja az egyetemeket és 1760-ban a Studienhofeomission joghatósága alá rendeli a theologiai oktatást. A tanszékek oly férfakkal töltenek be, a kiknek felfogásuk az új eszmékkel megegyezett; s a theologiai szakkönyvek állami cenzura alá esnek. Ezen állami omnipotencia elvét még inkább beviszi a theologiai oktatásba Rautenstrach bencés apátnak tervezete, mely ellen Migazzi bécsi érsek és Esterházy egri püspök hiába tiltakoznak. *II. József* eltörli a püspöki szeminiáriumokat s helyettök generális szeminiáriumokat állít fel. Ezekbe előjárókat ő nevez ki, a tegyelmi, tanulmányi és ájtatossági rendet ő írja elő. 1780-ban Páviában generális szeminiáriumot alapít a római német-magyar kollegium vagyonából. Megtiltja a püspököknek, hogy jövőbe Rómába növendékeket küldjenek. Az örökös tartományokban 8, hazánkban 3 (későbbben kettő) ily szeminiáriumot alapít. A szeminiáriumok házi könyvtárából a skolasztikus és kazuisztikus könyveket kizárta; különös ellensége volt a skolasztikus rendszernek. Ex-jezsuita papokat (a rend eltörlése után) tanárokkul a világot nem alkalmazott volna.

A generális szeminiáriumok 1790-ben szűntek meg. De a jözefinizmus szellem még sokáig lenyűgözve tartá a papnevelés szabadságát.

Mi a külföldi papnevelést illeti, Napoleon szintén államiavá tette azt s az 1682-iki gallikán pontok elveit szentint vezette. Különféle hullánczásoknak volt kitéve azután is a francia papnevelés, míg végre 1850-ben oktatás-szabadságot nyernek. Belgium és Holáudiában e század közepéig többé kevésbé állami befolyás zaklatásainak voltak kitéve a papnevelők. Az 1848-iki alkotmány azonban a papnevelés szabadságát biztosította. Németországban a XVIII. század végén az úgynevezett illuminatizmus és racionalizmus uralja a theologiai oktatást. Tulajdonképpen szeminiáriumi nevelés csak néhány hónapig tartott. A theologiai évfolyamok alatt, mint a világiak különakók voltak a növendékek. A theologiai karokon protestáns, sőt atheista eszmékkel telített tanárokat alkalmazott az állam. A kis-szeminiáriumok eltörlöttek; a nagy-szeminiáriumokra nézve pedig csakis 1886-tól lépett életbe a püspöki befolyás.

Szerző könyvének IX. és X. fejezetében ismerteti a római, olasz, francia, német, svájci, ausztriai és magyarországi papnevelés jelenét általában, azután pedig bemutatja a nevezetesebb szeminiáriumokat különösen. Az egy Rómában hét oly kollegium van, melynek theologiai intézete is van; ezek között legnevezetesebb a Collegium Romanum, melyben 1896-ban 1033 hallgató volt (köztük 13 magyar); és 24 oly szeminiáriuma, melynek növendékei majd a Collegium Romanum, majd a Propaganda előadásait hallgatják. Az olasz szeminiáriumokban kétféle rendszer van szokásban. Vannak olyanok, melyekben a növendékeknek közös tanuló és hálótermük van, megint olyanok, melyekben mindegy egyes növendéknek külön cellája van. Némely egyházmegyében a szűnidőt az intézetben, illetve annak egyik falun levő vil-

lájában töltik, máshol a szünidő, vagy annak egyik része alatt szülőikhez mehetnek. Olaszországban 309 szeminárium van. A kis-szemináriumok Olaszországban általánosok.

Franciaországban van kis-szeminárium, nagy-szeminárium és egyetem. Némely egyházmegyének 5 kis szeminárium is van. A kis szemináriumok a gymnázium 7 osztályát ölelik fel, de az érettségi vizsga (baccalaureatus) nem kötelező, e nélkül is mehetnek a nagy-szemináriumba. A kis-szeminárium növendékei reverendát nem viselnek. Megfelelnek ezeknek a mi konviktusaink, csak a lelki élet fejlesztésére nagyobb gond fordítatik.

A nagy-szemináriumok vezetése többnyire a sulpiciánusok, vagy a lazaristák kezében van. Ezekben minden egyes növendéknek külön cellája van. A francia szemináriumokban folytonos esend van; az ebéd alatt mindig olvasnak, csak a rekreáció-teremben van megengedve a társalgás. Kiváló gond fordítatik a lelkiismeretvizsgálás, az elmélkedés helyes elsajátítására, a magabavonulás, az ima gyakorlására. Az elmélkedést külön végézik, a themát a directeur mondja meg. Itt minden előjárónak directeur címe van.

A theologiai tanulmányok központját a dogmatika és morális képezi. Legtöbb szemináriumban egyházjog és történelmet nem tanulnak. Az egyetemeken nem foglalkoznak a theologia alapismereteivel, azt feltételezik. Ezek célja: bevezetni theologiai módszerbe, irodalomba, a kutatás lelkéinek ismeretébe stb. Az egyetemek hallgatói inkább felszentelt papok.

Németországban szintén vannak gyermek-szemináriumok, egyetemek és szemináriumok. De itten szemináristának nem azt nevezik, aki theológiát tanul, hanem aki a theologiai tanulmányokat már elvégezte s a papi rendek felvételére készül. Németországban 25 szeminárium van. Az egyetemi kurzus 3 évig, a szemináriumi rendszeren 1 évig tart, mialatt a praktikus theológiát sajátítják el. Az egyetemeket saját költségükön végézik, a szemináriumokban is fizetnek a jobb módúak. Kiváló buzgóságot fejtenek ki a növendékek az adoráció és a szent áldozásban. Svájcban aszerint, mint a lakosság német, olasz, vagy francia, azoknak papnevelési rendszerét követik, gyermek-szemináriumok csak egy van. Az ausztriai papnevelést többé-kevéső ismerjük. Gyermek-szemináriumok itt is honosok; számuk: 12. A bécsi egyházmegye gyermekszemináriumát Oberhoilabrunnban van és 1894-ben 167 növendéke volt. Berendezésük a modern pedagógia kívánalmainak teljesen megfelel.

A magyar papnevelésről az elméleti részben szólunk bővebben.

Mihályfi munkájának legszebb részét a mostani legnevezetesebb szemináriumok ismertetése képezi. Oly vonzóan írja le a római német-magyar, a milánói, a párisi Saint-Sulpice, a párisi missió-szemináriumokat stb., hogy az ember kívánna növendék lenni, de örökre. Azért jobban nem ajánlhatjuk e munkát, mintha azt mondjuk: Tolle et lege!

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Néhai Veszely Károly** sírdombjára díszes Emléket kíván állítani a hű kegyelet. A kivített Irodalmi Társulatunk választmánya intézi. Gyűjtő-íveket azonban csak hivatalokhoz és társulatokhoz küld, egyseseket ez úton kér fel a jámbor célra való adakozásra. A pénzadományok Vass Albert theolog. tanár és társulati pénztáros úrhoz intézendők ez év március végéig. Nyitsuk meg szívünket, áldozzuk fel filléereinket jeles paptársunk emlékének.

— **Nyilvános számadás és köszönet.** A mezőszengyeli róm. kat. templom részére vásárolt 6 drb. oltár gyertyatartó- és baldachium költségeihez, tőt. Kacza István pleb. úr felhívására, kegyes adományaikkal hozzájárulni kegyeskésdtek: N. N. 10 frt., Ajtay Géza 5 frt. Dr. Bignió Béláné 3 frt., Pajor Tamásné 1 frt., Krayzel Ottóné 2 frt., Bartók N. 50 kr., Moldovány 50 kr., Laczhegyi Frigyes 50 kr., Cseh Ottó 50 kr., Kis Dánielné 50 kr., Dr. Gross Henrik 50 kr., Dr. Vajda Dániel 1 frt., Kacza István 1 frt., Máthé Lajos 1 frt., Ujvárosi Sándor 1 frt., Imre Ágnes 1 frt., Dr. Kovács Elekne 50 kr., Horváth Lajos 50 kr., Száva Lajos 1 frt., Száva Károly 1 frt. 50 kr., Lukács József 50 kr. Borbáth Antal 50 kr., Zilai Lóvine 20 kr., Kiss Károly 1 frt. 50 kr. Moldován Zsiga 20 kr., Bakó Bálint 10 kr. Fazakas György 1 frt., Moldován György 20 kr. Veczél Gergely 20 kr., Farkas Vaszi 15 kr. Veczél István 50 kr., Lukács Ferenc 50 kr. A kegyes szívű adakozók ez alkalommal is fogadják az egyháztanács köszönetét.

— **Pályázat.** A csik-zsögödi róm. kat. kántor tanító állás üresedésbe jöven, arra f. év február 15-ig pályázat hirdettetik Évi jövedelme a következő: 1.) gabonakepe 61 kalongya rozs, pénz értéke 97 frt. 60 kr.; 61 kalongya zab pénzértéke 61 frt. 2.) pénzkepe 26 frt. 66 kr. 3.) Fakepe 45 szekér búkkfa, pénzértéke 45 frt. 4.) Két szekér szénát termő hely, pénzértéke 16 frt. 5.) Stólából 50 frt. 6.) szentmise alapítványból 1 frt. 75. 7.) Allamsegély 90 frt. A harangozó teendőik is kötelességei lesznek. A folyamodók keresztlevel, szolgálati-bizonyítvány és kántortanítói oklevéllel felszerelt kérésüket az irt határidőig a csikszeredai lelkészi hivatalhoz nyújtják be. A személyes jelentkezés a próbák illetve a képesség megítélése végett szintén megkívánatik. Csikszereda, 1897 január 19-én. Domokos János, lelkész.

— **Pályázat.** A kásonjakabfalvi róm. kath. segéd-kántortanítói állomásra f. é. február 16-ig pályázat hirdettetik. Évi jövedelme 1) A községtől 200 frt. 3 öl tűzifa, vagy fa helyett 18 frt. 2) A nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi miniszter úrnak idei 71597 sz. alatti intézkedése alapján 400 frt. a fog kiegészített. 3) Két szobából álló lakás az iskolával egy fedél alatt. Kötelessége: az első és második elemi osztály vezetése, a kántori teendőkben segédkezni. Pályázni kívánók telhivatnak, hogy kellően felszerelt folyamodványokat alólirt lelkészhez küldjék be. Kásonjakabfalva, 1897. január 26-án. Szántó Viktor, lelkész iskoiászéki elnök.

Szerkesztői üzenet.

Sch. A. A címet megváltoztattunk, de azért csak fogadják szülőltérek így is.

G. A szatócs ítéletét köszönöm; légy szives az I. és II. bírósági ítéleteket is küld be s az esetet magát is pár sorral karcold le.

Kiadja: Az erdélyi róm. kat. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: **Pál Antal.**
Szerkesztőtársak: **Bálinth György, Péter János dr., Vass Albert, Zlamál Ágoston.**

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafehérvárt.